

Activiteitenplan ten behoeve het stimuleren van natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer van watergangen door onderhoudsplichtigen

**Hoogheemraadschap van Rijnland
Leiden, december 2023
Gewijzigde versie maart 2024**

Hoogheemraadschap van
Rijnland

provincie
Zuid-Holland

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	1
1. INLEIDING	2
1.1 ACHTERGROND EN AANLEIDING	2
1.2 LEESWIJZER	2
2. HET PROJECT: STIMULEREN NATUURVRIENDELIJK SLOOT- EN OEVERBEHEER WATERGANGEN	3
2.1 INLEIDING	3
2.2 DOELSTELLING.....	4
2.3 ACTIVITEITEN VAN HET PROJECT	4
2.3.1 <i>Stimuleren ecologisch beheer door agrariërs</i>	4
2.3.2 <i>Stimuleren ecologisch beheer door overheden</i>	5
2.3.3 <i>Stimuleren ecologisch beheer door natuur- en terreinbeheerders</i>	5
2.3.4 <i>Monitoring en evaluatie</i>	6
2.3.5 <i>Projectmanagement</i>	6
2.4 RESULTATEN VAN HET PROJECT.....	6
2.5 PLANNING.....	6

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Voor het waterbeheer van het hoogheemraadschap van Rijnland (hierna: Rijnland) is het belangrijk dat alle watergangen goed worden onderhouden voor een goede aan- en afvoer van water. Voor de waterkwaliteit en daarmee samenhangende biodiversiteit is het van belang een deel van de begroeiing in de sloot en waterrand te laten staan. Daarom heeft Rijnland in de legger meer ruimte gegeven voor het laten staan van beplanting in sloot en oever. Dit is een verandering in het beleid van Rijnland, omdat voorheen in alle watergangen alle begroeiing moest worden verwijderd. Deze vorm van natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer (kortweg NSOB; ook wel ecologisch beheer genoemd) is echter nog onvoldoende ingebed in de dagelijkse praktijk van de onderhoudsplichtigen, wat vaak neerkomt op het achterlaten van 'zwarte kanten'.

De historische context rondom sloten beheren en schouwen werkt niet in het voordeel van ecologisch beheer. Tot 2018 moest de sloot geheel schoon, de zogenaamde zwarte kanten waren een bekend beeld. Rijnland zag daarop toe en stuurde aan eigenaren brieven wanneer dit niet goed gebeurde. Met name bij agrarische ondernemers leeft nog de angst voor een herkeuring uit de tijd van de oude handhavingsregels. Rijnland brengt nu een andere boodschap, op basis van nieuwe inzichten en nauwkeurigere berekeningen van de ruimte in het doorstroomprofiel van de watergangen.

Rijnland zou graag zien dat onderhoudsplichtigen het onderhoud ecologischer (laten) uitvoeren door gebruik te maken van de nieuwe en ruimere mogelijkheden om begroeiing in de overige watergangen te laten staan. Het ecologisch beheer van de watergangen is echter vrijwillig. Om onderhoudsplichtigen toch tot natuurvriendelijk beheer aan te zetten, wil zij de onderhoudsplichtigen hiertoe stimuleren. Hiervoor is een plan van aanpak opgesteld met acties die nodig zijn om de onderhoudsplichtigen te stimuleren het onderhoud natuurvriendelijk uit te voeren.

1.2 Leeswijzer

In dit projectplan wordt het stimuleren van natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer van de watergangen door onderhoudsplichtigen nader toegelicht. In hoofdstuk 2 worden de doelstelling, de resultaten, de activiteiten en de planning toegelicht en in hoofdstuk 3 de begroting en de financiering.

2. Het project: stimuleren natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer watergangen

2.1 Inleiding

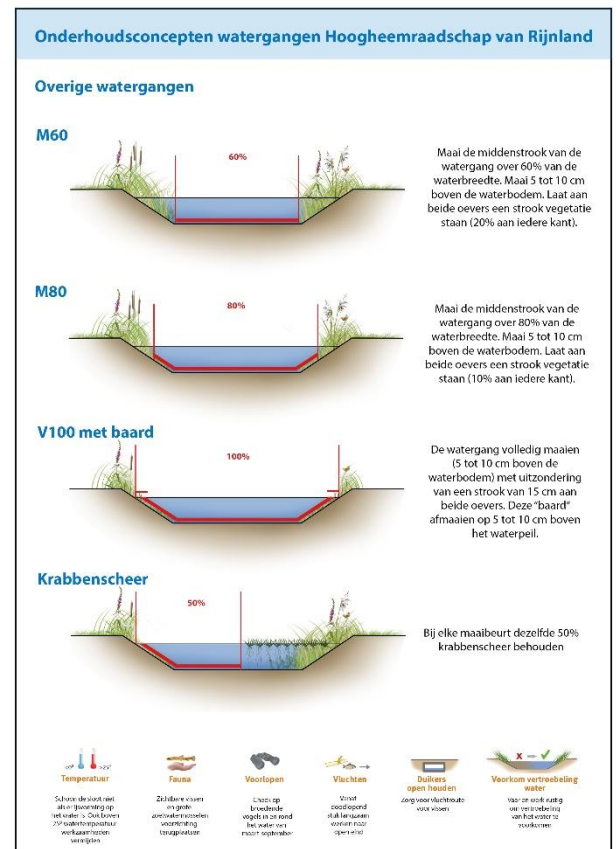
De kadastraal eigenaar van een grondperceel dat aan het water ligt, is verantwoordelijk voor het onderhoud van het water. Dit is de aangelande, oftewel de onderhoudsplichtige. In de Legger oppervlaktewateren is tot op slootniveau na te gaan wie de onderhoudsplichtige van een watergang is. De legger is een register waarin over alle wateren in het beheergebied van Rijnland het volgende is opgenomen: de ligging, de vereiste afmetingen, wie verantwoordelijk is voor het onderhoud en wat dit onderhoud inhoudt.

De watergangen waarbij de aangelande onderhoudsplichtig is, zijn als volgt verdeeld:

- 67% (ruim 7.300 km²) van deze watergangen ligt in landbouwgebied, de kadastrale eigenaren zijn hier meestal de agrariërs.
- 25% ligt in stedelijk gebied (2.750 km²). De belangrijkste kadastraal eigenaar is hier de gemeente.
- 5 % ligt in natuurgebied (circa 550 km²). Hier is meestal Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer de kadastraal eigenaar.

Rijnland controleert één à twee keer per jaar of de watergangen en de aanliggende oevers voldoende zijn onderhouden tijdens de zogenaamde 'schouw'. Er is een najaarschouw, een zomerschouw en een bollenschouw.

De vigerende 'Legger Oppervlaktewateren 2018' wordt ook wel de 'Groene Legger' genoemd en biedt ruimte (geen verplichting) om bij onderhoud van overige watergangen binnen Rijnland meer begroeiing te laten staan dan voorheen toegestaan was. In de legger is voor elke watergang opgenomen hoeveel procent van de begroeiing mag blijven staan. Hier zijn heldere regels met inzichtelijke infographics voor opgesteld aan de hand van een aantal uitgewerkte onderhoudsconcepten zoals te zien in figuur 1. De groen - blauwe aanpak is bovenwettelijk, zeer gewenst, maar niet verplicht. Er is dus geen dwingend karakter om maatregelen voor ecologisch beheer toe te passen.

Figuur 1 Onderhoudsconcepten watergangen

De zogenoemde hoofdwatgangen worden niet door aangelanden, maar door Rijnland beheerd. Ecologisch slootbeheer voor deze watgangen is opgenomen in de bestekken voor de aannemers. Elke polder heeft één of meer hoofdwatgangen. Daarmee geeft Rijnland het goede voorbeeld. Er zijn daarnaast pilots in de vorm van inspiratiepolders en proeftuinen. Tevens voeren de agrarische collectieven maatregelen uit met de subsidie Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb).

2.2 Doelstelling

De doelstelling van het project 'stimuleren van natuurvriendelijk sloot- en oeverbeheer van watgangen door onderhoudsplichtigen' is het stimuleren van ecologisch slootbeheer door agrariërs, gemeenten en terreinbeherende organisaties. Doel is dat op meer locaties de sloten ecologisch worden beheerd waardoor de waterkwaliteit verbeterd en de biodiversiteit toeneemt.

2.3 Activiteiten van het project

Het stimuleren van ecologisch beheer van watgangen richt zich op de doelgroepen van agrariërs, gemeenten en terreinbeherende organisaties. Dit wordt gedaan via vier routes:

1. *Bekendheid geven* aan het nieuwe beleid van Rijnland ten aanzien van Natuurvriendelijk Sloot- en Oeverbeheer met uitleg van de reden voor deze beleidsverandering en de wijze van handhaven bij de schouw door Rijnland.
2. *Informatie beschikbaar maken* over NSOB via publiekscommunicatie, via intermediairs en via doelgroep specifieke kanalen en informatiepakketten.
3. *Versterken en uitbreiden van bestaande voorbeelden* van NSOB in voor de doelgroep herkenbare context.
4. *Ondersteunen en trainen* van eigen medewerkers en intermediairs en coaches die een rol spelen in de uitrol van NSOB bij de geïdentificeerde doelgroepen.

Hieronder worden per doelgroep de activiteiten beschreven.

2.3.1 Stimuleren ecologisch beheer door agrariërs

De meeste ondernemers zijn onbekend met ecologische sloot- en oeverbeheer. Ze beheren wel, maar alles is schoon en strak gemaaid (zwarte kant). Argumenten die medewerkers hierover horen zijn bijvoorbeeld "We doen het al jaren zo." Of: "Anders krijg ik een aanschrijving of een boete van Rijnland." Ecologisch slootbeheer wordt ervaren als iets extra's in plaats van een aanpassing in een bestaande werkwijze. Hiermee moet rekening worden gehouden in de communicatie. Ecologisch slootbeheer moet worden gepresenteerd als een aanpassing die winst oplevert (sterkere oever, schoner water). De volgende activiteiten worden onder meer uitgevoerd:

- *Inventariseren goede voorbeelden.* Deze voorbeelden kunnen worden gebruikt tijdens een studiebijeenkomst voor agrarisch ondernemers en gebruikt worden als onderdeel van een excursie of bedrijfsbezoek.
- *Uitvoeren pilots.* In een pilot kan samen met agrariërs en intermediairs getest worden wat wel en wat niet werkt. In een pilot kan de invloed van ecologisch slootbeheer op de biodiversiteit en waterkwaliteit goed gemonitord worden.
- *Onderhoudsconcepten verder uitwerken.* De huidige informatie is lastig te vinden en is ook niet altijd makkelijk te begrijpen. De onderhoudsconcepten zullen verder worden uitgewerkt en worden opgenomen in een brochure en digitale media. Brochures kunnen worden uitgedeeld tijdens een schouw of door de gebiedsbeheerders van Rijnland tijdens hun dagelijkse controles.

- *Verkiezing mooiste ecologisch onderhouden sloot.* Rijnland zal een verkiezing organiseren voor de mooiste ecologisch onderhouden sloot. Daaromheen kan veel publiciteit ingezet worden om ecologisch slootbeheer onder de aandacht te brengen. De verkiezing zal plaatsvinden tijdens de Landbouwdag van Rijnland. Een dag vol interessante activiteiten voor alle boeren en tuinders in het gebied van Rijnland. Tijdens de dag worden workshops, demonstraties en presentaties gegeven. Aangezien de meeste watergangen in landbouwgebied liggen, wordt hier extra aandacht aangegeven door middel van de Landbouwdag met als thema ecologisch schoonbeheer. Voor de organisatie werkt Rijnland graag samen met de provincie Zuid-Holland en zullen ook de bestuurders van de provincie Zuid-Holland worden uitgenodigd.
- *Training schouwers.* Voor de schouwers wordt een training ontwikkeld zodat zij de aanpak en voordelen van ecologisch slootbeheer kunnen bespreken met de agrariërs.
- *Technologische tools ontwikkelen.* De technologische mogelijkheden worden onderzocht om ecologisch slootbeheer te vergemakkelijken zoals een app waarop een onderhoudsplichtige de kenmerken van de sloot en slootkant kan invoeren. Op basis hiervan geeft de app advies voor het onderhoud.

2.3.2 Stimuleren ecologisch beheer door overheden

Overheidsorganisaties besteden het onderhoud uit. Sommige gemeenten nemen ecologisch slootbeheer op in het bestek. Andere gemeenten doen dat nog niet. Natuurvriendelijk water- en oeverbeheer zou idealiter opgenomen moeten zijn in het beleid voor de openbare ruimte. Rijnland heeft voor gemeenten en provincies relatiemanagers die ecologisch slootbeheer onder de aandacht kunnen brengen. De volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- *Training relatiemanagers.* Voor de relatiemanagers wordt een training ontwikkeld zodat zij de aanpak en voordelen van ecologisch slootbeheer kunnen bespreken met de gemeenten en provincies.
- *Inventariseren goede voorbeelden.* In kaart brengen wat gemeenten nu al doen op het gebied van ecologisch slootbeheer.
- *Opstellen informatiepakket.* Er wordt een informatiepakket opgesteld voor gemeenten en provincies met voorbeelden van onderhoudsconcepten, bestekken en contracten.
- *Ontwikkelen business cases.* In een business case inzichtelijk maken wat ecologisch slootbeheer betekent voor het beheer van de openbare ruimte.
- *Uitvoeren pilots.* In een pilot kan samen met gemeenten en intermediairs getest worden wat wel en wat niet werkt. In een pilot kan de invloed van ecologisch slootbeheer op de biodiversiteit en waterkwaliteit goed gemonitord worden.

2.3.3 Stimuleren ecologisch beheer door natuur- en terreinbeheerders

Onder terreinbeheerders worden organisaties verstaan zoals Zuid-Hollands en Noord-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Recreatieschappen. De natuur- en terreinorganisaties besteden het beheer en onderhoud van oevers en slootranden uit aan aannemers en loonwerkers. Vaak gaat het om een vaste samenwerking met bepaalde bedrijven. De volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- *Training relatiemanagers.* Ook voor deze organisaties heeft Rijnland relatiemanagers. Beslissers en uitvoerders worden in kaart gebracht en bij reguliere contactmomenten gaan relatiemanagers het gesprek aan over natuurlijk-vriendelijk beheer van watergangen.
- *Uitvoeren pilots.* Ook voor deze doelgroep worden pilots opgezet.

2.3.4 Monitoring en evaluatie

Het is wenselijk om inzicht te krijgen in de resultaten van het stimuleren van ecologisch beheer. Om iets te kunnen zeggen over de effectiviteit van de inspanningen is het van belang in 2024 een nulmeting uit te voeren op 50 locaties voor een aantal indicatoren zoals:

- wel/niet ecologisch slootbeheer;
- waterkwaliteit;
- biodiversiteit.

In 2025 en 2026 wordt bekeken of door de communicatie vanuit Rijnland er meer ecologisch geschoond wordt en of de waterkwaliteit en biodiversiteit is toegenomen. In 2024 zal een nulmeting plaatsvinden, in 2025 een tussenmeting en in de tweede helft van 2026 een eindmeting. Deze eindmeting vormt de basis voor een rapport waarin de resultaten van deze pilot voor het stimuleren van ecologisch slootbeheer worden geanalyseerd. Deze analyse wordt ook gedeeld met de provincie Zuid-Holland als verantwoording van haar bijdrage.

2.3.5 Projectmanagement

Ten behoeve van het organiseren van de verschillende activiteiten zal een projectmanager worden ingehuurd. Deze projectmanager coördineert de verschillende activiteiten en kan verbindingen leggen tussen de verschillende activiteiten, doelgroepen en routes.

2.4 Resultaten van het project

Subsidie wordt aangevraagd voor verschillende activiteiten om agrariërs, overheden en terreinbeheerders te informeren over ecologisch slootbeheer. Dit betreft de volgende concrete resultaten:

- 3 handboeken met best practices voor de drie verschillende doelgroepen;
- 2 trainingen voor relatiemanagers en schouwers;
- 3 informatiepakketten voor de drie verschillende doelgroepen;
- 6 pilots voor drie verschillende doelgroepen;
- 1 app voor ecologisch slootbeheer;
- verkiezing mooiste ecologisch onderhouden sloot;
- projectmanagement;
- monitoring: nul-, tussen- en eindmeting.

2.5 Planning

De uitvoering van het programma zal over 3 jaar verdeeld zijn. 2025 is vooral een opstartjaar met contacten leggen, inventarisaties maken, informatiepakketten maken en in kaart brengen van doelgroep specifieke informatiekkanalen en intermediairs en ook intern zorgen dat alle betrokken medewerkers het "Rijnland-verhaal" vertellen.

De uitvoering van activiteiten loopt langs de 4 routes die eerder beschreven zijn:

1. Bekendheid geven aan het Rijnland-verhaal.
2. Informatie over NSOB bekend maken, doelgroep specifiek.
3. Versterken en uitbreiden van bestaande NSOB-voorbeelden.
4. Ondersteunen en trainen van eigen werknemers, intermediairs en coaches.

Veel acties zullen gestart worden in 2025 en uitgerold worden in 2026 en 2027. Daarnaast wordt de monitoring gestart in 2025 met een nulmeting. In 2026 en 2027

volgt een tussen- en eindmeting. Startdatum van het subsidieproject is 1 januari 2024 en einddatum is 31 december 2027.

